

Elena Ferrante

HISTORIA OM DET TAPTE BARNET

Napoli-kvartetten. Bok 4
Moden alder – Alderdom

Roman

Frå italiensk ved
Kristin Sørsdal

Samlaget
Oslo 2016

Originaltittel: *Storia della bambina perduta*

© Edizioni E/O, Roma 2014

© norsk utgåve: Det Norske Samlaget 2016

www.samlaget.no

OMSLAG: Egil Haraldsen & Ellen Lindeberg | EXIL DESIGN

OMSLAGSFOTO: F. Scianni/Magnum Photo/Scanpix

FØRTRYKK: Samlaget

SKRIFT: Minion 11,5/14

TRYKKERI: ScandBook UAB, Litauen

Printed in Litauen

ISBN 978-82-521-8880-6

ISBN 978-82-525-8669-5 (Bokklubben)

Hendingar og personar i dette verket, saman med namn og innhald i dialogar, er produkt av forfattarens fantasi og frie skaparkraft som kunstnar. All referanse til reelle hendingar, personar, namn og stader er tilfeldig og brukt fiktivt.

Frå oktober 1976 fram til 1979, då eg flytta tilbake til Napoli, unngjekk eg å ta opp igjen den nære kontakten med Lila. Men det var ikkje lett. Ho prøvde straks å presse seg inn i livet mitt, og eg ignorerte henne, tolererte henne, heldt ut med henne. Sjølv om ho oppførte seg som om det einaste ho ønskte, var å vere nær meg i ein vanskeleg periode, klarte eg ikkje å gløyme den nedrige måten ho hadde behandla meg på.

I dag tenker eg at viss det berre hadde dreidd seg om den fornærminga – du er ein idiot, hadde ho ropt til meg i telefonen då eg fortalde henne om Nino, og aldri, *aldri* før hadde ho snakka til meg slik – så ville eg fort ha roa meg. I realiteten hadde kommentaren om Dede og Elsa hatt mykje større kraft enn den fornærminga. Tenk på det vonde du gjer mot døtrene dine, hadde ho sagt åtvarande, og der og då hadde eg ikkje brydd meg mykje om det. Men med tida fekk dei orda meir og meir tyngde, og eg vende ofte tilbake til dei. Lila hadde aldri vist den minste interesse for Dede og Elsa, ganske sikkert hugsar ho ikkje eingong namna deira. Dei gongene eg i telefonen nemnde eit eller anna intelligent dei hadde gjort, kutta ho meg fort av og begynte å snakke om noko anna. Og då ho møtte dei

for første gong heime hos Marcello Solara, hadde ho nøgd seg med eit fråverande blikk og nokre generelle frasar, ho hadde ikkje eingong sagt noko om kor fine klede dei hadde, kor fine dei var på håret, kor flinke dei var til å uttrykke seg endå dei var små. For ikkje å snakke om at det var *eg* som hadde fått dei, *eg* som hadde oppfostra dei. Dei var ein del av meg, bestevenninna hennar: Ho burde ha tenkt på – ikkje nødvendigvis av omtanke, men i det minste for å vere vennleg – at det ville ha gjort meg stolt som mor. Men ho hadde ikkje eingong prøvd seg på litt godhjarta sarkasme, ho hadde berre vore likegyldig og ferdig med det. Først no – ganske sikkert av sjalusi fordi eg hadde tatt Nino – hugsa ho jentene og ville understreke at eg var ei dårleg mor, at eg ved å vere lykkeleg gjorde dei ulykkelege. Straks eg tenkte på det, hissa eg meg opp. Hadde kanskje Lila brydd seg om Gennaro då ho gjekk frå Stefano, då ho overlét ungen til nabodama på grunn av arbeidet på fabrikk, då ho sende han til meg som for å kvitte seg med han? Å, eg hadde nok mine feil, men eg var utan tvil ei betre mor enn henne.

2

Tankar av det slaget blei vanlege i dei åra. Det var som om Lila, som, når det kom til stykket, berre hadde uttalt den eine sjofle setninga om Dede og Elsa, var blitt ein forsvarsadvokat for døtrene mine og deira behov, og kvar gong eg neglisjerte dei, kjende eg meg pliktig til å demonstrere for henne at ho tok feil. Men dette var eit inntrykk skapt av mi eiga uro, kva ho

eigentleg tenkte om meg som mor, veit eg ikkje. Berre ho er i stand til å fortelje det, viss ho verkeleg har klart å smyge seg inn i denne lange, lange lenka med ord og endre på teksten min, kunstferdig føye til manglande ledd eller umerkeleg ta ut andre, og slik seie meir om meg enn det eg sjølv vil, enn det eg er i stand til å seie. Eg ser fram til at ho bryt inn, eg har håpa på det heilt sidan eg begynte å skrive historia vår, men eg må komme fram til slutten for å få ei slik stadfesting. Hadde eg prøvd no, ville eg ganske sikkert blitt sittande fast. Eg har skrive i svært lang tid, og eg er trøyt, det blir stadig vanskelegare å halde tråden i forteljinga stram med alt kaoset i dei åra, med små og store hendingar, humørsvingingar. Og slik blir det til at eg enten mistar meg sjølv av syne for å fange opp Lila og alle komplikasjonane ho fører med seg, eller verre, eg lar meg gripe av hendingar i mitt eige liv ganske enkelt fordi dei er lettare å få ned på arket. Men eg må styre unna dette valet. Eg må ikkje ta den første vegen, langs den endar eg opp med å sette meg sjølv til side og slik finne stadig færre spor etter Lila, ettersom relasjonen vår er av ein slik natur at det å nå fram til henne er umogleg utan å gå gjennom meg sjølv. På den andre sida må eg heller ikkje ta den andre vegen. Det at eg snakkar meir og meir om mine eigne erfaringar, er absolutt noko ho ville ha likt. Kom igjen – ville ho ha sagt – la oss få vite kva vending livet ditt har tatt, kven bryr seg om mitt, tilstå at det ikkje interesserer deg eingong. Og ho ville ha konkludert: Eg er rabbel på rabbel, fullstendig ueigna for ei bok av deg, gløym meg, Lenù, du kan ikkje fortelje om det som blir viska ut.

Så kva skal eg gjere? Gi henne rett nok ein gong? Akseptere at å vere vaksen er å forsvinne, er å lære å gøyme seg inntil ein ikkje finst meir? Innrømme at jo fleire år som går, desto mindre veit eg om Lila?

Denne morgonen held eg trøytteleiken i sjakk og set meg ved skrivebordet. No som eg er nær det mest smertefulle punktet i historia vår, vil eg på arket prøve å finne ein balanse mellom henne og meg som eg i det verkelege livet ikkje eingong har funne mellom meg sjølv og meg.

3

Frå dagane i Montpellier hugsar eg alt utanom byen, det er som eg aldri har vore der. Utanfor hotellet, utanfor den storslåtte aulaen der den akademiske konferansen til Nino fann stad, ser eg i dag berre ein forblåsen haustdag og ein blå himmel kvilande på kvite skyer. Likevel har det stadnamnet, Montpellier, av mange årsaker blitt verande i minnet som eit symbol på flukt. Eg hadde vore utanfor Italia ein gong før, i Paris med Franco, og nærmast kjent meg elektrisk av mitt eige mot. Men den gongen var det som om verda mi alltid ville vere bydelen og Napoli, mens resten berre var som ein liten avstikkar inn i ei unntaksverd der eg kunne sjå meg sjølv som noko eg faktisk aldri kom til å bli. Montpellier, derimot, endå den var mykje mindre spennande enn Paris, gav meg inntrykk av at grensene mine var brotne, at eg utvida meg. Det enkle faktum at eg var der, utgjorde i mine auge beviset på at bydelen, Napoli, Pisa, Firenze, Milano, Italia, berre var ørsmå

brotstykke av verda, og at eg gjorde rett i å ønske meg meir enn dei brotstykkka. I Montpellier oppdaga eg kor snevert blikket mitt var, språket eg uttrykte meg i, og språket eg brukte skriftleg. I Montpellier blei det klart for meg kor kvelande det kunne kjennast å vere mor og kone på trettito år. Og i alle dei dagane fylte med kjærleik kjende eg meg for første gong fri frå lenkene som hadde hopa seg opp gjennom åra, dei frå opphavet mitt, dei frå suksessen med studia, dei som kom av vala eg hadde gjort i livet, særleg når det gjaldt ekteskapet. Der forstod eg også årsaka til gleda eg hadde kjent den gongen eg såg boka mi omsett til andre språk, og samtidig årsaka til skuffelsen over at boka fekk så få lesarar utanfor Italia. Det var vedunderleg å krysse grenser, gi seg over til andre kulturar, oppdage det flytande ved det eg hadde trudd låg fast. Det faktum at Lila aldri hadde vore utanfor Napoli, at det til og med skremde henne å dra til San Giovanni a Teduccio, noko eg før hadde sett på som eit tvilsamt val som ho som vanleg visste å snu til sin fordel, var no ganske enkelt eit teikn på kor snever ho var mentalt. Eg reagerte med å bruke same fornærming som eg sjølv hadde blitt fornærma av. *Så du har tatt feil av meg? Nei, kjære deg, det er eg, eg som har tatt feil av deg: Du kjem til å sitte resten av livet og sjå på lastebilane som køyrer opp og ned storvegen.*

Dagane flaug av stad. Dei som hadde organisert konferansen, hadde reservert eit enkeltrom for Nino, og sidan eg hadde bestemt meg altfor seint, var det umogleg å gjere det om til eit dobbeltrom. Vi hadde altså kvart vårt rom, men kvar kveld tok eg først ein

duşj, gjorde meg klar for natta for så, med litt hjartebank, å gå til rommet hans. Vi sov saman, tett inntil kvarandre, som om vi frykta at ei fiendtleg kraft skulle skilje oss i søvnen. Om morgonen åt vi frukost på senga, ein luksus eg berre hadde sett på film; vi lo mykje, vi var lykkelege. Om dagen følgde eg han til den store konferansesalen, og sjølv om foredragshaldarane las endelause sider i ein trøytt tone, var det å vere saman med han spennande; eg sette meg ved sida av han, men utan å forstyrre. Nino følgde nøye med på alle foredraga, tok notat, og no og då kviskra han ironiske kommentarar til meg eller ømme ord. Til pranzo og til middag sat vi saman med akademikarar frå fjern og nær, framande namn, framande språk. Sjølv sagt hadde dei mest kjende foredragshaldarane eit bord for seg sjølve, vi to sat med den store gruppa av yngre akademikarar. Og det slo meg kor lett Nino manøvrerte, både under foredraga og på restauranten. Så ulik han var studenten frå langt tilbake, og også frå den unge mannen som hadde forsvart meg i bokhandelen nesten ti år før. Han hadde lagt av seg den kritiske tonen, han kryssa taktisk dei akademiske barrierane, han etablerte relasjonar med ei seriøs, men likevel sjarmerande haldning. Han samtalte briljant snart på engelsk (framifrå), snart på fransk (bra), og gav til kjenne den gamle lidenskapen sin for tal og effektivitet. Eg var svært stolt over kor godt likt han var. På få timar hadde han sjarmert alle, han blei invitert hit og dit.

Berre ein gong endra han seg brått. Kvelden før han skulle halde innlegget sitt, blei han kjølig og brysk; han verka overmanna av nervøsitet. Han begynte å kriti-

sere teksten han hadde førebudd, han gjentok fleire gonger at skriving ikkje kom like lett til han som til meg, han hissa seg opp fordi han ikkje hadde hatt tid til å gå gjennom den. Eg kjende meg skuldig – var det vår kompliserte historie som hadde distraherert han? – og eg prøvde å gjere det godt ved å omfamne han, kysse han, få han til å lese høgt for meg. Han las, og eg mjukna over å sjå han som ein liten, skremd elev. Innlegget verka ikkje mindre kjedeleg enn dei eg allereie hadde høyrte i aulaen, men eg roste det veldig, og han fall til ro. Dagen etter heldt han foredraget med innlært glød, og alle klappa. Om kvelden blei han invitert til bordet til ein renommert akademikar, ein amerikanar. Eg blei sittande aleine, men det plaga meg ikkje. Når Nino var til stades, prata eg ikkje med nokon, men med han borte måtte eg klare meg med den famlande fransken min, og eg blei kjend med eit par frå Paris. Eg likte dei fordi eg fort skjønnte at dei var i ein situasjon ikkje veldig ulik vår. Begge meinte at familien var ein kvelande institusjon, begge hadde smertefullt vendt ryggen til ektefelle og barn, begge verka lykkelege. Han, Augustin, var om lag femti, hadde eit raudblussande ansikt, livlege, blå auge og store, lyse bartar. Ho, Colombe, var litt over tretti som meg, hadde kort, svart hår, auge og munn skarpt oppteikna i eit lite ansikt, og ein sjarmerande eleganse. Eg snakka særleg med Colombe, som hadde ein son på sju år.

«Om nokre månader», sa eg, «blir også eldstedottera mi sju år, men ho går allereie i andre klasse dette året, ho er veldig flink.»

«Min er utruleg smart og veldig fantasifull.»

«Korleis tar han separasjonen?»

«Bra.»

«Var han ikkje det minste lei seg?»

«Barn er ikkje stive som oss, men meir fleksible.»

Ho dvelte ved denne fleksibiliteten som ho meinte barndommen hadde, det verka som det gjorde henne tryggare. Ho la til: I miljøet vårt er det ganske vanleg at foreldre skil seg, ungane kjenner til det. Men idet eg sa at eg ikkje kjende andre separerte kvinner, bortsett frå ei venninne, endra ho brått tone og begynte å beklage seg over sonen: Han er smart, men sein, på skolen seier dei at han er rotete. Det slo meg at ho brått uttrykte seg kjølig, nesten bittert, som om sonen oppførte seg slik for å trasse henne, og det gjorde meg uroleg. Partnaren hennar må ha merka det, han braut inn i samtala, roste *sine* to søner, ein på fjorten og ein på atten, og sa spøkefullt at dei sjarmerte både unge og eldre kvinner. Då Nino kom tilbake og sette seg, begynte dei to mennene – særleg Augustin – å snakke negativt om mange av talarane. Colombe tok del nesten straks med ein litt påtatt, munter tone. Kritikken skapte raskt band mellom dei, Augustin prata og drakk mykje heile kvelden, Colombe begynte å le nesten før Nino fekk opna munnen. Dei inviterte oss til å køyre med dei til Paris.

Samtala om ungane, og invitasjonen, som vi verken svarte ja eller nei på, fekk meg straks ned på jorda igjen. Fram til den augeblinken hadde Dede og Elsa vore i tankane mine konstant, og også Pietro, men som om dei var del av eit parallelt univers, urørlege rundt kjøkkenbordet i Firenze eller framfor fjernsynet eller i sengene sine. Men plutselig var mi verd i kontakt med

deira igjen. Det gjekk opp for meg at dagane i Montpellier uunngåeleg nærma seg slutten, Nino og eg måtte vende tilbake til heimane våre, gå inn igjen i ekteskapskrisene våre, eg i Firenze, han i Napoli. Eg kjende den kontakten som brutal, kroppen til jentene var igjen tilbake i min kropp. Eg hadde ikkje snakka med dei på fem dagar, og då eg oppdaga det, kjende eg ein sterk kvalme, saknet etter dei blei uuthaldeleg. Eg blei redd, ikkje for framtida generelt, det var ingen veg tilbake, den var fylt av Nino, men for timane som kom, for morgondagen og dagen etter det. Eg klarte ikkje å stå imot. Endå det var nesten midnatt – kva spelar det for rolle, sa eg til meg sjølv, Pietro er alltid vaken – prøvde eg å ringe.

Det tok litt tid, men til slutt fekk eg summetonen. Hallo, sa eg. Hallo, gjentok eg. Eg visste at Pietro var i den andre enden, eg sa namnet hans: Pietro, det er Elena, korleis har jentene det. Samtala blei avbroten. Eg venta nokre minutt, så bad eg sentralbord dama ringe opp på nytt. Eg var bestemt på å prøve om så heile natta, men denne gongen svarte Pietro.

«Kva vil du?»

«Korleis går det med jentene.»

«Dei søv.»

«Eg veit det, men korleis har dei det?»

«Kva bryr det deg.»

«Dei er døtrene mine.»

«Du har forlate dei, dei vil ikkje lenger vere døtrene dine.»

«Har dei sagt det til deg?»

«Dei har sagt det til mor mi.»

«Har du fått Adele til å komme?»

«Ja.»

«Fortel dei at eg kjem heim om nokre få dagar.»

«Nei, ikkje kom tilbake. Verken eg eller jentene eller mor mi vil sjå deg igjen.»